

Leo Trotskij: Efter upproret i Petersburg: vad härnäst?¹

(München 20 januari 1905)

[*Ur Witnesses to Permanent Revolution, Chicago: Haymarket Books, 2009, s 337-352. Översättning från engelska, Göran Källqvist.*]

Fakta är så triumferande talande – och i jämförelse med det är ord så svaga!

Massorna har talat. De tände först revolutionens fyrbåk i Kaukasus,² därefter drabbade de den oförglömliga dagen den 9 januari samman direkt med tsarens garden och kosackerna på Petersburgs gator. I varenda industristad fyllde de gator och torg med kampens turbulens.

Utkastet till denna pamflett skrevs innan strejken i Baku och materialet samlades ihop före upproret i Petersburg. Trots att bara några få dagar har gått är mycket av det den har att säga redan gamla nyheter. Vi gör inga förändringar, ty annars kommer den aldrig att komma ut. Händelse följer på händelse och historien rör sig snabbare än tryckpressarna. Speciellt utomlands handlar den politiska litteraturen mer om sammanfattningar i efterhand än om direkta nyheter.

Pamfletten inleds med en kritik av den liberala och demokratiska oppositionen och slutar med att massupproret är politiskt nödvändigt och historiskt oundvikligt. Under den period då högljudda liberala banketter verkade ställa de politiskt tysta massorna i skuggan, upprepade socialdemokraterna gång på gång att ”de revolutionära massorna är ett faktum”. De slipade liberalerna muttrade skeptiskt, och ”demokraterna” som hade anslutit sig till liberalerna blev så uppblåsta av outhärdligt högmod att de inbillade sig att de skapade ödet. Till och med ett antal ”revolutionära hjältar” kunde inte tänka sig något bättre än att – bakom ryggen på de tysta massorna – ingå en överenskommelse med dessa opportunisterna och skeptiker. Det löjliga och intetsägande ”blocket” som möttes i Paris³ är inte ansvarigt inför någon och har absolut ingen handlingsplan, och var resultatet av denna bristande tilltro till både massorna och revolutionen. Socialdemokraterna vägrade att ansluta sig till detta ”block” eftersom deras tilltro till revolutionen uppstod långt före 9 januari 1905.

Socialdemokrater upprepade vid oräkneliga tillfällen att ”de revolutionära massorna är ett faktum”. Viktigpettrarna bland liberalerna ryckte föraktfullt på axlarna. Som alla vet ser givetvis dessa herrar sig som sakliga realister bara därför att de inte förstår djupgående historiska orsaker. Det bästa de kan är att spela rollen som betjänt åt vartenda flyktigt politiskt faktum. De ser sig som sakliga politiker trots att historien behandlar deras visdom med förakt, sliter deras anteckningsböcker i stycken och med ett enda svep raderar ut alla deras planer och därefter praktfullt driver med deras djupa förutsägelser.

Det ryska folket är ännu inte någon revolutionär kraft.

De ryska arbetarna är kulturellt underutvecklade, kuvade (vi tänker speciellt på arbetarna i Moskva och Petersburg) och är ännu inte redo för organiserad samhällspolitisk kamp.

Det är vad Struve skrev i sin *Osvobozjdenje* den 7 januari 1905,⁴ bara två dagar innan Petersburg-

1 Redaktörerna till Trotskij's *Sotjinenija* gjorde denna förklarande kommentar: ”Hänvisningen är till den ’Blodiga söndagen’ den 9 januari. Det är naturligtvis inte riktigt att kalla denna historiska händelse för ’upproret i Petersburg’, för det var inte något uppror den 9 januari, bara en fredlig arbetardemonstration. Det verkar som om termen ’upproret i Petersburg’ togs från den utländska pressen, som överdrev händelserna som ägde rum i Petersburg och tolkade beskjutningen av fredliga demonstranter som ett uppror.” (Se Trotskij, *Sotjinenija*, band 2, del 1, s 525.)

2 Oljearbetarna i Baku genomförde en framgångsrik strejk i december 1904, och i början av 1905 spred sig de revolutionära oroligheterna över hela Kaukasus.

3 Trotskij syftar på Gapons resa till Europa i mitten av februari 1905, som Lenin diskuterade vid bolsjevikernas tredje kongress. Denna del lades uppenbarligen till Trotskij's ursprungliga manuskript.

4 Artikeln publicerades i nr 63 med rubriken ”Vår tids avgörande uppgift”.

proletariatets uppror som slogs ner av gardesregementena.

”Det ryska folket är ännu inte någon revolutionär kraft.”

Dessa ord borde ristas in i pannan på herr Struve. Problemet är att hans panna redan liknar en gravsten som utmärker begravningen av ett stort antal planer, paroller och idéer – socialistiska, liberala, ”patriotiska”, revolutionära, monarkistiska, demokratiska och så vidare – som alla betonar behovet att inte rusa åstad med saker och ting samtidigt som de ständigt sackar hopplöst efter.

”Det ryska folket är ännu inte någon revolutionär kraft” sa den ryska liberalismen via *Osvoboždenje*, efter att denna under en tre månaders period hade övertygat sig själv om att liberalismen var den viktigaste aktören på den politiska scenen och att dess program och taktik avgör landets hela öde. Men dessa ord hade knappt nått fram till de avsedda läsarna förrän telegraftrådarna förde de stora nyheterna om att den ryska folkliga revolutionen hade inletts till jordens alla hörn.

Ja, den har börjat. Vi väntade på den och vi tvivlade aldrig på den. Under många långa år var den bara en slutsats av vår ”lära” som nollor av alla politiska kulörer förlöjligade. De har aldrig trott på proletariatets revolutionära roll – ibland trodde de på zemstvospetitionernas styrka, ibland på Witte, ibland på ”block” som enar nollor med nollor, på Svjatopolk-Mirskij eller på en bunt dynamit. Det fanns inte någon politisk fördom som de inte trodde på, ändå avfärdade de tilltron till proletariatet som en ren fördom.

Men historien överlägger inte med liberala orakel och det revolutionära folket behöver inget tillstånd från politiska eunucker.

Revolutionen har anlänt. I ett enda slag har den hoppat över tio stadier som samhället i fredstid hade tvingats klättra upp för ett i taget, och dessutom behövt stanna för att hämta andan på vägen. Den har krossat planerna för ett oräkneligt antal politiker, som vågade göra upp sina politiska planer som om de inte stod ansvarig inför någon, det vill säga utan att räkna med det revolutionära folket. Den har ödelagt tiotals vidskepelse och har visat styrkan hos ett program som grundar sig på den revolutionära logik som styr massornas utveckling. Det räcker att titta på en speciell fråga, frågan om republiken. Före 9 januari föreföll kravet på en republik befängd, dogmatiskt och absurt för alla kloka liberaler. Men det tog en enda revolutionär dag, en enda storslagen ”drabbning” mellan tsaren och folket för att visa att det egentligen var tanken på en konstitutionell monarki som hade blivit befängd, dogmatisk och absurd. Prästen Gapon⁵ ställde den verkliga monarken mot tanken på en

5 Georgij Apollonovitj Gapon (1870-1906). Redaktörerna till Trotskij's *Sotjinenija* har detta att säga om Gapon: ”G Gapon föddes 1870 i en kosackfamilj i provinsen Poltava. Han studerade vid seminariet i Poltava, efter vilket han under en tid arbetade som zemstvosstatistiker. På uppmaning av sin hustru tog han plats som präst och kom snart med i Petersburgs religiösa akademi och förordnades därefter till deporteringsfängelset i Petersburg. Medan han fortfarande studerade vid akademien anslöt han sig till arbetarna och blev förtrolig med ledaren för Moskvas hemliga polis, Zubatov, och andra höga polisämbetsmän, som han arbetade för under allt sitt arbete med arbetarorganisationerna. Samma år bildade Gapon ’Fabriks- och verkstadsarbetarnas förbund’ i Petersburg, utformad efter Zubatovs organisation och blev ordförande för den. I början av 1904 organiserade Gapon en arbetarcirkel bland tryckeriarbetare som slutligen omfattade 70-80 medlemmar. Cirkeln öppnade ett café för diskussioner på ön Vasiljev. När Gapon talade om sina kontakter med polisen sa han att de var nödvändiga för att förverkliga organisationens mål. Gapon drömde om att skapa klubbar för att förena alla arbetare över hela Ryssland, och föreslog att man i händelse av en ekonomisk kris skulle lägga fram politiska krav. Under sina tal utvecklade Gapon också några av de åsikter som fanns i hans efterföljande petition. I december 1904 hade Gapons förbund distriktsorganisationer över hela Petersburg. Trots de medvetna arbetarnas misstro och varningarna från de socialdemokratiska organisationerna lyckades Gapon locka ett stort antal arbetare till sina organisationer. Strejkerna i januari 1905 och trycket från arbetarmassorna tvingade Gapons förbund att ta ledningen över rörelsen. Istället för revolutionär kamp riktade Gapon in massornas spontana rörelse på en petition till tsaren. Under dagarna före 9 januari gav han personligen ett stort antal eldiga tal vid distriktsmötena. Han sårades under sammandrabbningen vid Vinterpalatset men räddades av sina vänner. Med hjälp av Rutenberg, en socialistrevolutionär ingenjör, flydde han utomlands. I Paris försökte Gapon få kontakt med revolutionära organisationer och träffade Plechanov, men uppvisade en fullständig okunnighet om politiska frågor tillsammans med en ambitiös strävan efter makt. Så småningom tappade han kontakten med revolutionära organisationer som med rätta misstänkte honom för att ha band till hemliga

monark. Men eftersom han stöddes av revolutionära proletärer och inte av monarkistiska liberaler, visade detta begränsade ”uppror” snabbt sitt rebelliska innehåll i strider på barrikaderna och ropen ”Ner med tsaren”. Den verkliga monarken krossade tanken på en monark. Hädanefter kommer den enda politiska paroll som massorna lyssnar på att vara parollen om en demokratisk republik.

Revolutionen har anlant och har avslutat vår politiska barndom. Den har förpassat vår traditionella liberalism till arkiven, en liberalism vars enda bedrift var sin tro på att det skulle kunna ske någon sorts gynnsam personförändring i regeringen. Den sortens liberalism blomstrade mest frodigt under Svjatopolk-Mirskijs usla styre. Dess mest mogna frukt var tsarens påbud den 12 december.⁶ Men upproret avslutade ”våren”,⁷ ersatte den med en militärdiktatur och gjorde general Trepov⁸ till generalguvernör för Petersburg, efter att den liberala oppositionen just hade lyckats avsätta honom från posten som polischef i Moskva.

Den sortens liberalism som inte ville ha något med revolutionen att göra, tillbringade tiden med att viska bakom scenen, ignorerade massorna, och bara räknade med sitt eget diplomatiska geni, har nu sopats åt sidan. Den är slut för hela den revolutionära perioden.

Nu kommer vänsterliberalerna att vända sig till folket. Under den kommande perioden kommer de att försöka ta massorna i hand. Massorna är en kraft. De måste behärskas. Men de råkar också vara en revolutionär kraft. De måste läras upp. Det är kärnan i den taktik som anammats av ”osvobozj-dentsij”. *Vår kamp för revolutionen och våra revolutionära förberedelser måste också innebära en skoningslös kamp med liberalismen om inflytandet över massorna och för proletariatets ledande roll under revolutionen.* Under denna kamp kommer vi att ha den mäktiga styrkan i revolutionens egen logik på vår sida!

Den ryska revolutionen har anlant.

Ingen kunde förstås förutse den form som upproret den 9 januari antog. På ett högst oväntat sätt placerade historien under några dagar en präst i ledningen för de arbetande massorna, och hans personlighet, uppfattningar och påbud satte sin prägel på händelserna. Denna form ledde till att händelsernas verkliga innehåll doldes för många människor. Men händelsernas inre betydelse var exakt vad socialdemokratin hade förväntat sig. Den viktigaste aktören är proletariatet. Det börjar med att starta en strejk, förenar sig, för fram politiska krav, går ut på gatorna, erövrar hela befolkningens entusiastiska stöd och drabbar sedan samman med trupperna. Georgij Gapon skapade inte Petersburgarbetarnas revolutionära energi – han uppenbarade den bara. Han upptäckte tusentals

polisen.

Efter amnestin för politiska aktivister i oktober återvände Gapon till Ryssland och återupptog sina kontakter med den hemliga polisen, som befallde honom att återuppliva sitt nu nedlagda ’Fabriks- och verkstadsarbetarnas förbund’. Han fick pengar och planerade till och med att ge ut en egen tidning, men 28 mars dödades han av samma Rutenberg i en datja ... nära Petersburg.

- 6 Efter zemstvokongressens resolution i november övertygade Svjatopolk-Mirskij tsaren om behovet av reformer. Witte utsågs att skriva utkastet till ett motsvarande dekret. Tsaren strök alla förslag om folkrepresentation, men påbudet nämnde verkligen administrativa reformer, pressfrihet och en utvidgning av folkets rättigheter. Efter påbudet förbjöd regeringen all diskussion om en konstitution vid offentliga möten.
- 7 Efter att mordet på Plehve gjorde Svjatopolk-Mirskij till inrikesminister 1904 talade A S Suvorins *Novoje Vremja* om en ”vår” av försoning mellan tsaren och folket. Mirskij hoppades hitta en kompromiss mellan enväldet och en begränsad folkrepresentation, i huvudsak genom att lita till zemstvoerna. Till en början erbjöd han zemstvorepresentanterna att samlas, men till sist drog han tillbaka detta tillstånd och de träffades i privata lägenheter och skrev resolutioner till stöd för konstitutionen. Resultatet blev en våg av banketter, petitioner, protester och upprop som ledde till tsarens påbud som inte alls nämnde någon folkrepresentation. Två dagar senare förbjöd regeringen alla diskussioner om zemstvoernas resolutioner och gav order om att alla offentliga möten skulle upphöra. Den politiska ”våren” tog slut med Blodiga söndagen och därefter Svjatopolk-Mirskijs avgång mindre än en vecka senare.
- 8 D F Trepov (1855-1906) var polischef i Moskva från 1896 till 1905. I januari 1905 utsågs han till generalguvernör för St Petersburg. Trepov stödde de polisföreningar som startats av Plehve. Han försökte hindra den liberala pressen och stängde *Syn Otetjestva* och *Nasja Zjizn*. Under generalstrejken i oktober 1905 fällde han det berömda yttrandet att ”patroner ångrar ingenting, och de skjuter inte lösa skott”.

medvetna arbetare och tiotusentals människor i ett tillstånd av revolutionär upphetsning. Han bidrog med en plan som under en enda dag samlade hela denna massa. Massorna gav sig iväg för att tala med tsaren. Men framför dem stod *uhlanij*,⁹ kosackerna och gardena. Gapons plan hade inte förberett arbetarna på detta. Vad härnäst? Varhelst det var möjligt tog de till vapen, reste barrikader och kastade dynamit. Till slut kämpade de trots att de bara hade kommit för att överlämna en petition. Det betyder i själva verket att de inte alls kom för att överlämna en petition utan för att ställa krav.

Proletariatet i Petersburg uppvisade en politisk lyhördhet och revolutionär energi som vida över-skred den plan som skisserats för dem av deras hjältemodige men högst tillfälliga ledare.

Georgij Gapons plan innehöll en hel del revolutionär romantik. Den 9 januari föll den samman. Men det revolutionära proletariatet i Petersburg är en levande verklighet, inte en romantisk tanke. Och det gäller inte bara Petersburg. En enorm våg svepte över hela Ryssland, och den har fortfarande inte dragit sig tillbaka. Det enda som krävdes var en skälkning för att de proletära områdena skulle bryta fram i floder av revolutionär lava.

Proletariatet har rest sig. Impulsen härrörde ur en slumpmässig händelse, avskedet av två arbetare, en tillfällig laglig organisation, ”Russkoje Obsjtjestvo”,¹⁰ och en tillfällig ledare – den osjälviska prästen. Det var det enda som krävdes för ett uppror, men det räckte inte för att säkra segern.

För att segra krävs en revolutionär taktik, inte någon sorts romantiskt schema som grundar sig på en illusorisk plan. Förberedelser behöver göras för gemensamma aktioner av proletariatet över hela Ryssland. Lokala demonstrationer kan inte längre ha någon verklig politisk betydelse. Under efterdyningarna till revolten i Petersburg kan det enbart följa ett allryskt uppror. Spridda utbrott kommer bara att göra av med dyrbar revolutionär energi utan att ge några resultat. I så måtto som de bryter ut spontan, som försenade ekon till Petersburgupproret, måste sådana utbrott naturligtvis utnyttjas på ett energiskt sätt för att revolutionera massorna, samla dem och bland dem popularisera tanken på *ett allryskt uppror som en uppgift för de kommande månaderna*, kanske till och med nästa vecka. När denna tanke väl får grepp om massorna kommer den å ena sidan att koncentrera deras kampstyrka och undvika att det flammar upp isolerade utbrott, och å den andra kommer den, genom erfarenheterna av revolutionära utbrott, att lära ut behovet av revolutionär enhet.

Detta är inte platsen att diskutera tekniken för ett folkligt uppror. Frågor om revolutionär teknik kan bara ställas och lösas i praktiken, under ett levande tryck från kampen och genom en ständig inblandning från partiets alla aktiva medlemmar. Men det kan inte heller finnas något tvivel om att *frågor om revolutionär teknik för att organisera massaktionerna nu får en enorm betydelse*. Händelserna tvingar partiet att vända sin gemensamma uppmärksamhet mot dessa frågor.

Här kan vi bara försöka ställa frågorna om revolutionär teknik i ett riktigt politisk perspektiv.

Det handlar framförallt om frågan om att ta till vapen. Proletariatet i Petersburg uppvisade ett enormt hjältemod, men folkmassans obehäpnade hjältemod visade sig inte kunna stå emot garnisonernas behäpnade idioti. Det innebär att det för seger krävs att det revolutionära folket ska bli det behäpnade folket. Men detta svar innehåller också en inre motsättning. Konspiratoriska ”arsenaler” som står till en revolutionär organisations förfogande kommer inte att räcka till för att beväpna folket. Om de används för att beväpna individer som är direkt anslutna till organisationen så kommer det att vara till nytta. Men det är långt mellan detta och att beväpna massorna. De ligger lika långt från varandra som individuella mord ligger från en revolution. Även om en eller annan grupp

9 En sorts lätt kavalleri av tatariskt ursprung som första gången uppträdde i de europeiska arméerna i Polen. Det var beväpnat med lansar, pistoler och sablar och användes främst under skärmytslingar.

10 Syftar på *Russkoje obsjtjestvo fabritjno-zavodskich rabotjich* (Fabriks- och verkstadsarbetarnas ryska förbund) som hade grundats av Gapon. I slutet av 1904 hade organisationen 7-8.000 medlemmar i Petersburg. När 4 arbetare (Trotskij talar om 2) sparkades vid Putilovverken beslutade Gapons organisation, inklusive företrädare från det socialistrevolutionära partiet, att försvara dem. Kapitulationen och överlämnandet av Port Arthur till japanerna intensifierade den sociala oron och bidrog direkt till Blodiga söndagen.

arbetare erövrar en vapenfabrik – och även det skulle vara en bra sak – så skulle det vara långt ifrån vad som behövs för att beväpna folket. De enda rikliga tillgångarna på vapen finns i statens vapenarsenaler, det vill säga de står till vår direkta fiendes förfogande, och bevakas av just den armé mot vilken dessa vapen måste vändas. För att erövra vapnen kommer det först att bli nödvändigt att övervinna arméns motstånd. Men det är just därför vapnen överhuvudtaget behövs. Denna motsättning försvinner dock under sammandrabbningen mellan folket och armén. Om de revolutionära massorna får kontroll över en del av armén, till och med bara en liten del, så kommer redan det att vara en enorm bedrift. Därefter kommer den fortsatta beväpningen av folket och arméns ”demoralisering” att fortsätta oemotståndligt eftersom den ena processen förstärker den andra. Men hur ska man uppnå den första segern över ens en liten del av armén?

När soldaterna marscherar förbi på väg till scenen för de ”militära aktionerna”, kommer folk att överösa dem med tusentals korta men glödande appeller från fönstren. Trupperna kommer att möta passionerade ord från talare på barrikaderna som kommer att utnyttja minsta obeslutsamhet från de militära myndigheternas sida. Dessutom kommer folkmassornas egen mäktiga revolutionära propaganda och entusiasm att överföras till soldaterna med hjälp av rop och appeller. Vidare har soldaterna redan påverkats av den förhärskande revolutionära andan. De är irriterade och utmattade och de avskyr sin roll som bödlar. De darrar när de väntar på sin officerares onda order. Officeren beordrar dem att öppna eld – men då blir han själv skjuten, kanske som resultat av en tidigare överenskommen plan, kanske bara i ett ögonblick av hätsk förbittring. Förvirring bryter ut bland trupperna. Folket utnyttjar detta tillfälle för att röra sig bland soldaternas led och ansikte mot ansikte övertyga dem om att komma över till folkets sida. Om soldaterna lyder officerens order och avlossar en skotts salva så svarar folket med att kasta dynamit mot dem från husens fönster. Resultatet kommer återigen att bli oordning i deras led, förvirring bland soldaterna och ett försök från revolutionärernas sida att – med hjälp av vädjanden eller genom att låta folket blanda sig direkt med soldaterna – övertyga dem att lägga ner sina vapen eller ta med sig dem när de ansluter sig till folket. Om det misslyckas vid ett tillfälle så måste de utan att tveka använda samma metod av rädsla och övertalning, till och med inom samma truppenhet. Till slut kommer den militära disciplin som hindrar soldaterna att följa sina egna tankar och sympatier att bryta samman. En sådan kombination av moraliska och fysiska aktioner leder oundvikligen till en delseger för folket och är mer beroende av organiserade och målmedvetna rörelser på gatorna än av att beväpna massorna i förväg – och det är naturligtvis de revolutionära organisationernas främsta uppgift. Genom att vinna över små arméenheter kommer vi att få kontroll över stora enheter och så småningom hela armén, eftersom en seger över en del kommer att ge folket vapen. Allmän värnplikt har skapat förhållanden där det alltid finns tillräckligt med folk i varenda folkmassa för att ta på sig rollen som militär instruktör. I folkets händer kan de mest moderna vapen tjäna revolutionens sak lika väl som de har tjänat reaktionens sak i händerna på en disciplinerad armé. Under de senaste dagarna har vi redan sett att tsarens kanoner i rätta händer kan sätta eld på Vinterpalatset med granatsplitter.¹¹

För inte så länge sedan skrev en engelsk journalist, herr Arnold White: ”Om Ludvig XVI hade haft batterier av maskingevär av Maximtyp så skulle den franska revolutionen aldrig ha ägt rum.” Vilket pretentiöst nonsens – att mäta en revolutions historiska framtidsutsikter med kalibern på gevär och kanoner. Som om gevär och kanoner kontrollerar folk och inte tvärtom. Jämte hundratals andra fördomar kommer den segerrika ryska revolutionen att krossa denna absurda och vidskepliga respekt för Mauseargevär, som antas bestämma själva historiens lagar.

Både under den stora franska revolutionen och återigen 1848 var armén, som armé betraktad, starkare än folket. De revolutionära massorna segrade inte på grund att de hade en överlägsen militär organisering eller teknologi, utan därför att de lyckades infektera den nationella atmosfär som armén andades med de upproriska tankarnas bakterier. Det gör givetvis skillnad för gatustridernas

11 Under en parad den 6 januari 1905 avlossade en av kanonerna en skarp salva istället för en lös.

böljande fram och tillbaka om ett vapens räckvidd bara är några hundra *sazjen*¹² eller flera *verst*,¹³ huruvida det dödar en enda person eller träffar tiotals personer, men det är fortfarande bara en sekundär fråga om teknologi i jämförelse med revolutionens grundläggande fråga – frågan om soldaternas demoralisering. ”Vems sida står armén på?” Det är den fråga som avgör allting, och det har inget att göra med vilken sorts gevär eller maskingevär som används.

Vems sida står armén på? Den 9 januari ställde arbetarna i Petersburg denna fråga i praktiken och i kolossal skala. De tvingade gardena i Petersburg att avslöja sitt syfte och sin roll för hela landet. Demonstrationen visade sig bli skrämmande tydlig och djupt lärorik. Gardena vann, men Nikolaj II hade all anledning att säga: ”En seger till som denna så kommer jag att stå utan någon armé.”

Petersburgregementena i allmänhet och gardena i synnerhet var speciellt utvalda och särskilt utbildade. Men landsbygden är en annan sak. Där är armén ojämförligt mycket mer ”demokratisk”, och en framgångsrik revolution är inte beroende av stöd från hela armén inklusive gardesregementena. Ännu mindre är den beroende av att Petersburgregementena först måste börja fraternisera revolutionärt med folket. I vårt land koncentreras inte hela landets politiska energi i Petersburg på samma sätt som den en gång gjorde i Paris, Berlin eller Wien.¹⁴ På senare tid har vår landsbygd utvecklat ett revolutionärt arbete som för 50-100 år sedan skulle ha räckt för att slutföra jobbet i tiotals andra länder. Det utvecklas fortfarande – men isolerat, utan samordning. Proletariatets ekonomiska roll som skapare av den ryska revolutionen ger landsbygden en betydelse som den inte hade och inte kunde ha i Europa vid tiden för de småborgerliga revolutionerna på 1700- och 1800-talen. Ett enda exempel åskådliggör denna punkt. Så sent som igår verkade vårt partis Sibiriska förbund vara en planlös organisation med föga framtidsutsikter att inom en nära framtid få något som helst inflytande. Men tack vare järnvägsarbetarnas strejk har den idag stört landets kommunikationer med militära aktioner och fått hela regeringsapparaten att darra.

Södra delen av landet är också en outtömlig vulkan av revolutionär lava. Och hur är det med Polen, Kaukasus? De nordvästra territorierna? Finland? Även om vi antar att Petersburgregementena med hjälp av ännu skickligare rekrytering och alkoholens effekter (ett obligatoriskt recept under tider av revolution) kommer att kunna användas för ett blodigt förtryck, så kommer resultatet bara att bli att huvudstaden förvandlas till en befäst förläggning där batterier av gevär och kanoner kommer att sikta på varenda fabriksgrind. Om vi kort sagt förutsätter att Vladimir Romanovs ”plan”¹⁵ genomförs fullt ut, så finns det ingen tvekan om att Petersburg ändå kommer att vara omgiven av en glödande revolutionär ring på alla sidor. Hur skulle något eller någon kunna hjälpa gardena om det i Moskva eller i söder bildas en *provisorisk regering vars första handling kommer att bli en radikal omorganisation av armén*? Kommer Vladimir att skicka gardena mot landsbygden? Gardena är alltför få till antalet för att ta på sig en sådan uppgift. Tvärtom har trupper tidigare alltid hämtats från landsbygden för att tjänstgöra i huvudstaden. Om gardena skickas mot en provisorisk regering, vem kommer då att försvara Vinterpalatset mot proletariatet i Petersburg? Arbetarna kan splittras eller hindras på olika sätt, de kan sugas ut, men de kan aldrig krossas eller skrämmas bort en gång för alla.

Arnold White beslutade att Ludvig XVI kunde ha räddat absolutismen om han bara hade haft långskjutande gevär. Storhertig Vladimir tillbringade inte all sin tid i Paris med att studera bordeller, utan studerade också den franska revolutionens administrativt militära historia, och drog slutsatsen att den gamla samhällsordningen skulle ha räddats i Frankrike om Ludvigs regering utan vacklan eller tvekan hade ryckt upp varenda revolutionärt skott, och om han hade botat folket i Paris med en

12 En *sazjen* motsvarar 2,134 meter.

13 En *verst* motsvarar 1,06 km.

14 Jämförelsen är mellan Ryssland 1905 och de revolutionära händelserna i Europa 1848.

15 Vladimir Romanov, tsarens farbror, hoppades kunna hindra arbetarna att ta sig in i stadens centrum genom att övertyga trupperna om att det fanns en plan för att förstöra Vinterpalatset och mörda tsaren. Trupper placerades ut på alla broar och större gator, och Vladimir Romanov var ansvarig för alla förberedelser inför den Blodiga söndagen.

djäv och brett organiserad åderlåtning. Den 9 januari visade vår högst majestätiska alkoholist exakt hur detta skulle göras. Om samma experiment skulle bifallas, systematiseras och tillämpas i hela landet så skulle enväldet bli odödligt! Vilken enkel lösning! Kan det verkligen vara möjligt att det inte fanns en enda usling i Ludvig XVI:s, Fredrik Wilhelm IV:s¹⁶ eller Joseph II:s¹⁷ regeringar som envist kunde ha krävt samma plan som Vladimir Romanov nu har lärt sig från den franska revolutionens erfarenheter? Givetvis, sådana frälsare fanns det i överflöd. Men den revolutionära utvecklingen avgörs lika lite av sådana blodtörstiga idioters vilja som av en gevärspipas diameter. En diktator som bär den gamla regimens räddning på sin svärdsända fångas oundvikligen i de snaror som revolutionens uppfinningsförmåga har spänt upp. Pistoler, gevär och ammunition är utmärkta tjänare för att upprätthålla ordningen, men de måste användas i praktiken. För det syftet krävs människor. Och även om dessa människor kallas soldater, så skiljer de sig från vapen eftersom de känner och tänker, vilket betyder att de inte är tillförlitliga. De tvekar, de smittas av sina befälhavares obeslutsamhet och resultatet blir oordning och panik inom byråkratins högsta led. En diktator har inget moraliskt stöd. Tvärtom stöter han hela tiden på hinder. Kring honom bildas ett nätverk av motsägelsefulla inflytanden och rekommendationer. Order utfärdas och dras sedan tillbaka, förvirringen ökar och regeringens demoralisering sprider sig och fördjupas samtidigt som den stärker folkets självförtroende.

Jämsides med frågan om att ta till vapen finns också frågan om de former som kampen antar på gatorna. Vilken roll har barrikader i vårt land, eller vilken roll skulle de kunna få? Allra viktigast: vilken roll hade barrikader under den gamla tidens revolutioner?

1. Barrikaderna fungerade som en samlingspunkt för de utspridda revolutionära massorna.
2. Barrikaderna tvingade på de kaotiska massorna element av organisation genom att ställa en tydlig uppgift: det är där de försvarar sig mot trupperna.
3. Barrikaderna hindrade truppernas rörelser, satte dem i kontakt med folket och demoraliserade dem på så sätt.
4. Barrikaderna fungerade som skydd för de stridande.

Idag är barrikader mycket mindre viktiga. I bästa fall kan de ha en viss betydelse som ett fysiskt hinder som vid en eller annan tidpunkt sätter massorna i kontakt med soldaterna. Men de har inte längre någon verklig betydelse när det gäller att mobilisera eller organisera. Det är strejken som mobiliserar de arbetande massorna. De organiseras först och främst på fabrikerna, och i andra hand av det revolutionära partiet. Tidigare var de stridande på barrikaderna beväpnade med levande ord som riktades till soldaterna, och med ett gevär som slutgiltigt argument. Det är vanligare att dagens revolutionärer är beväpnade med publicerade uttalanden, och åtminstone till en början med dynamit. Båda dessa används mer effektivt från fönster på andra eller tredje våningen än från andra sidan en barrikad.

Men nog om detta. Som vi redan har sagt är det här frågor som måste avgöras av de revolutionära organisationerna på plats. Detta arbete är naturligtvis bara av sekundär betydelse jämfört med att leda massorna politiskt, även om det också är sant att detta politiska ledarskap själv är omöjligt utan att man först har utfört detta arbete. Under nästa period kommer den tekniska organiseringen av revolutionen att vara den axel kring vilken den politiska ledningen av de upproriska massorna kommer att röra sig.

Vad krävs för ett sådant ledarskap? Några enkla saker: frihet från organisatoriska rutiner och den konspiratoriska underjordiska tillvarons bedrövliga traditioner; en öppen syn på saker och ting; djärva initiativ; förmåga att värdera en situation; och ännu en gång djärva initiativ.

16 Kung i Preussen mellan 1840 och 1861.

17 Helig romersk kejsare mellan 1765 och 1790.

Den revolutionära utvecklingen gav oss barrikaderna i Petersburg den 9 januari. Det är vår baslinje och utgångspunkt. Men för att utveckla revolutionen måste vi gå utöver detta skede. Vi måste använda de politiska slutsatserna av och revolutionära framstegen för Petersburgarbetarnas uppror för att ge näring åt vårt fortsatta agitatoriska och organisatoriska arbete.

Den ryska revolutionen har redan börjat, och närmar sig sin höjdpunkt i ett landsomfattande uppror. Det är vårt partis grundläggande uppgift att organisera detta uppror, som kommer att avgöra revolutionens öde.

Ingen annan än vi kommer att utföra detta arbete. En fader Gapon kan dyka upp endast en gång. För att åstadkomma det han gjorde behövde han de unika illusioner som först skapade en roll åt honom. Men han kunde bara stå i ledningen för massorna under en kort period. Det revolutionära proletarietet kommer alltid att minnas prästen Georgij Gapon. Men han kommer att bli ihågkommen som en ensam, nästan legendarisk hjälte som öppnade den revolutionära spontanitetens slussportar. Om en andra sådan figur skulle uppträda nu, med samma energi, revolutionära entusiasm och politiska illusioner som Gapon, så skulle han redan komma för sent. Det som var stort med Georgij Gapon skulle nu bara vara löjligt. *Det finns inte plats för en andra Gapon, det som krävs nu är att ersätta glödande illusioner med ett klart revolutionärt medvetande*, med en exakt handlingsplan och en flexibel revolutionär organisation som kan ge massorna paroller och leda dem på slagfältet, en organisation som kan gå på offensiven över hela linjen och föra saker och ting till ett segerrikt slut. Bara socialdemokratin kan tillhandahålla en sådan organisation. Ingen annan kommer att ge massorna revolutionära paroller, ty ingen annan än vårt parti är helt och hållet hängiven revolutionens intressen. Bortsett från socialdemokratin kan ingen annan organisera massornas aktivitet, ty ingen annan har samma band till dem som vårt parti.

Vårt parti har gjort många misstag och många försyndelser som har gränsat till det brottsliga. Det har vacklat, gjort avvikelser, kommit till korta och uppvisat både obeslutsamhet och tröghet. Ibland har det till och med fungerat som en broms för den revolutionära rörelsen.

Men det finns inget annat revolutionärt parti än socialdemokratin!

Våra organisationer är inte perfekta. Våra band till massorna är otillräckliga. Vår teknik är primitiv.

Men det finns ingen annan organisation än socialdemokratin som har så starka band till massorna!

Proletariatet står i ledningen för revolutionen, och socialdemokratin leder proletariatet!

Kamrater, låt oss göra allt vi kan! Låt oss lägga ner all vår lidelse i vårt arbete. Låt oss inte för ett ögonblick glömma det ansvar som vårt parti har fått: både mot den ryska revolutionen och mot den internationella socialismen.

Hela världens proletariat tittar på oss med förväntan. Den segerrika ryska revolutionen öppnar enorma framtidsutsikter för mänskligheten. Kamrater, låt oss göra vår plikt!

Låt oss sluta leden kamrater! Låt oss förena andra och oss själva! Låt oss förbereda både massorna och oss själva för upprorets avgörande dagar! Låt oss inte förbise någonting och ägna alla tänkbara resurser åt saken.

Vi går framåt med ära, med mod och gemensamt, förenade av olösliga band av enhet och broderskap under revolutionen!

Efterskrift¹⁸

”Fram till nionde januari” gavs ut för ungefär två år sedan i Genève. Broschyrens första del analyserar *zemstij*oppositionens och intelligentsians program och taktik. En hel del av det som sägs där låter nu självklart. Men vår kritik av kadeternas *duma* grundade sig i allt väsentligt på samma principer som vår kritik av *zemstvo*ernas första möte i Moskva. Vi måste fortsätta våra avslöjande med samma envishet som liberalerna upprepar sina misstag. Även om liberalerna inte blir övertygade och upplysta av vår kritik, så kommer den att lära andra att inte ha någon tilltro till dem.

När vi skrev om *zemstvokongressen* och novemberbanketterna 1904, sa vi:

Detta akuta missnöje, som inte finner något utlopp, som avskräcks av den legala *zemstvo*-kampanjens oundvikliga misslyckande, som lutar till en överjordisk ”allmän opinion” utan traditioner av revolutionär kamp och utan klara framtidsmål, måste av nödvändighet manifesteras sig i ett utbrott av desperat terror, medan de radikala intellektuella förblir passiva om än sympatiserande åskådare, och liberalerna kvävs i ett anfall av platonisk entusiasm alltmedan de ger en villrådig assistans.¹⁹

Vi hävdade att bara det revolutionära proletariatet kunde hitta en utväg ur detta sakernas tillstånd. I tillämpliga delar måste denna analys och prognos upprepas vad gäller den nuvarande rörelsen.

Avslutningen i tidigare nämnda broschyr behandlade de uppgifter som var resultatet av januarihändelserna i Petersburg. Läsaren kommer själv att se vilka delar av det vi sa då som är föråldrade idag. I förbigående vill vi bara säga några ord om Georgij Gapon, en av de märkligaste av alla historiska gestalter som så oväntat dök upp på januarihändelsernas vågtopp.

Det liberala samhället har sedan länge trott att hela hemligheten bakom 9 januari ligger i Gapons personlighet. De ställer honom i motsättning till socialdemokratin som en politisk ledare som känner till hur man ska behärska massorna politiskt. De knöt varje nytt framsteg för proletariatet till Gapons personlighet. Vi delar inte denna tro. Vi skrev:

Det finns inte plats för en andra Gapon, det som krävs nu är att ersätta glödande illusioner med ett klart revolutionärt medvetande, med en exakt handlingsplan och en flexibel revolutionär organisation...²⁰

Just den sortens organisation uppstod senare i arbetardeputerades sovjet.

Men även om vi tilldelade Gapon en helt sekundär politisk roll så finns det ändå ingen tvekan om att vi överskattade hans personlighet. Men sin gloria av prästerlig ilska, och med prästerliga förbannelser, såg han på avstånd ut som en nästan biblisk gestalt. Det verkade som om en mäktig revolutionär lidelse hade vaknat i bröstet hos den unga prästen från transitfängelset i Petersburg. Och vad hände? När elden svalnade blev det uppenbart för alla att Gapon var en fullkomlig politisk och moralisk nolla.

Hans fjäskande för socialisterna i Europa, hans skoningslösa ”revolutionära” skrifter från utlandet som i själva verket var både naiva och grova, hans återkomst till Ryssland, hans konspiratoriska affärer med regeringen som stöddes med pengar från greve Witte, hans pretentiösa och absurda samtal med medarbetarna i konservativa tidningar, hans stora mun och skrytsamhet – allt detta tog slutligen död på den bild av Gapon som hade skapats av 9 januari. Vi kan inte undvika att påminna

18 Redaktörerna till Trotskijs *Sotjinenija* anmärker att: ”Den avslutande delen av detta arbete kom från Trotskijs förord till boken *Nasja revoljutsija* [Vår revolution], som gavs ut 1906.” Det är högst troligt på grund av sina meningssättningar med Lenin om Gapons roll som Trotskij uppenbarligen njöt av chansen att i sina slutanmärkningar betona att det var hans och inte Lenins första bedömning som i grund och botten hade varit riktig.

19 Se Trotskij, *Fram till nionde januari*, på marxistarkiv.se, s 27. Trotskij förändrade denna kommentar något.

20 Se ovan.

om den österrikiska socialdemokratiska ledaren Victor Adlers²¹ skarpsinniga ord, som när han fick det första telegrammet om att Gapon anlant utomlands, hade detta att säga:

Vad synd ... Det hade varit bättre för hans plats i historien om han hade försvunnit lika mystiskt som han först dök upp. Han skulle ha efterlämnat en vacker romantisk legend om en präst som öppnade den ryska revolutionens slussportar ...

Med en utsökt ironi som är så typisk för denna utomordentliga person, avslutade Victor Adler: ”Det finns en del människor som är mer lämpade att bli martyrer än partikamrater ...”.

21 Victor Adler (1852-1918) var en av det österrikiska socialdemokratiska partiets grundare och ledde kampanjen för allmän rösträtt.